

COMMUNITY-BASED WASTE MANAGEMENT TO PROMOTE A CLEAN PROVINCE: BAN PA TUNG NGAM COMMUNITY, PA SAK SUBDISTRICT, MUEANG LAMPHUN DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE

Naruthai THONGMEE¹

1 Faculty of Political Science, Thammasat University, Thailand; Naruthai.thon@dome.tu.ac.th
(Corresponding Author)

ARTICLE HISTORY

Received: 21 April 2023

Revised: 10 May 2023

Published: 22 May 2023

ABSTRACT

The purpose of this research is 1) to study the Lamphun Province community waste management plan implementation into practice; 2) compile lessons learned from the Lamphun Province-supported Ban Pa Tung Ngam community waste management to become a clean province; and 3) present community-based waste management through collaborative governance and public participation. Results were that success factors promoting Lamphun Province-supported community waste management community to attain provincial cleanliness included: 1) clearly planned waste management policy, including unidirectional communication and activities facilitating implementation as in the Zero Wet Waste household project; Lamphun: Clean City Without Foam to encourage markets and department stores to ban food foam packaging; and uniting Lamphun residents in environmental awareness by reducing plastic consumption; 2) community cooperation mechanisms: voluntary uncompensated participation promotes personal responsibility rather than passive expectation of others being activists; 3) leadership roles with, leaders in front as role models and guides for villagers to inspire collaboration; 4) networking to not overburden single individuals or departments; and 5) rewarding motivation and pride.

Keywords: Community-Based Waste Management, Clean Provinces, Leader, Collaborative Governance

CITATION INFORMATION: Thongmee, N. (2023). Community-Based Waste Management to Promote a Clean Province: Ban Pa Tung Ngam Community, Pa Sak Subdistrict, Mueang Lamphun District, Lamphun Province. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(5), 45.

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อการส่งเสริมการเป็นจังหวัดสะอาด: กรณีศึกษา บ้านป่าดิ่งงาม เทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ณฤทัย ทองมี¹

1 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Naruthai.thon@dome.tu.ac.th (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนแผนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดลำพูนสู่การปฏิบัติในพื้นที่ ถอดบทเรียนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านป่าดิ่งงามสู่การเป็นจังหวัดสะอาด และนำเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนผ่านการจัดการอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน และกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนนำไปสู่การเป็นจังหวัดสะอาด ได้แก่ 1) แผนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดลำพูนนั้นมีความชัดเจน แนวทางการสื่อสารและการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้ผู้นำไปปฏิบัติสามารถปฏิบัติตามได้ง่าย เช่น โครงการ “จังหวัดปลอดขยะเปียก” เพื่อลดปริมาณขยะเปียกครัวเรือนตั้งแต่ต้นทางโครงการ “ลำพูนเมืองสะอาดปราศจากโฟม ตลาดปลอดโฟม และห้างสรรพสินค้าไม่จำหน่ายภาชนะโฟมสำหรับบรรจุอาหาร และโครงการ “ลำพูนร่วมใจใส่ใจสิ่งแวดล้อม ลดรับ ลดให้ ลดใช้ถุงพลาสติกหูหิ้ว และหลอดพลาสติก” เป็นต้น 2) กลไกความร่วมมือภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านให้ความร่วมมือและดำเนินการในรูปแบบกิจกรรมจิตอาสา ไม่มีค่าตอบแทน และไม่ถือเป็นภาระหน้าที่ของใครคนหนึ่ง 3) บทบาทของตัวผู้นำ จากแนวคิด “ผู้นำทำก่อน” เมื่อผู้นำนั้นลงมือปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่าง และมีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมทำให้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากขึ้น 4) การทำงานในลักษณะเครือข่ายแต่ไม่ใช้การเพิ่มภาระ และ 5) รางวัลแรงจูงใจ และความภาคภูมิใจ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน, จังหวัดสะอาด, บทบาทผู้นำ, การอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน

ข้อมูลการอ้างอิง: ณฤทัย ทองมี. (2566). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อการส่งเสริมการเป็นจังหวัดสะอาด: กรณีศึกษา บ้านป่าดิ่งงาม เทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(5), 45.

บทนำ

ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยในสังคมไทยนั้นเป็นปัญหาที่ถูกกล่าวและพยายามหาแนวทางแก้ไขมาอย่างยาวนาน และปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนนั้นก็มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น กรมควบคุมมลพิษรายงานปริมาณขยะมูลฝอยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (ปี 2563 จำนวน 25.37 ล้านตัน ปี 2564 จำนวน 24.98 ล้านตัน และปี 2565 จำนวน 25.70 ล้านตัน) ปี 2564 ปริมาณลดน้อยลงเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้มีการจำกัดการเดินทางเข้า-ออกระหว่างประเทศและการเดินทางท่องเที่ยวของประชาชนภายในประเทศ แต่เมื่อสังเกตตัวเลขระหว่างปี 2563 และ 2565 พบว่า ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น 0.33 ล้านตัน ปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การปนเปื้อนในอากาศ น้ำ และดิน อีกทั้งยังมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่พักอาศัยในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ผลกระทบที่ได้รับ เช่น กลิ่นเหม็นรบกวน เป็นแหล่งสะสมและแพร่กระจายของเชื้อโรค เป็นต้น เนื่องจากปลายทางของขยะเหล่านั้นจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ขยะที่ถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ และถูกกำจัดโดยไม่ถูกหลักวิชาการ ข้อมูลของปี 2565 พบว่า อัตราส่วนของขยะที่ถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์นั้นมีเพียง 34.2% ขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการมี 38.1% แต่ขยะที่ถูกกำจัดโดยไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการนั้นมีมากถึง 27.6% แสดงให้เห็นว่าปริมาณขยะที่นำกลับนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์นั้นยังคงมีอัตราส่วนที่น้อยถึงแม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้กระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบ เก็บ ขน กู้จัดขยะมูลฝอยชุมชน แต่เนื่องจากการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนเหล่านั้นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากตามปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น กระทรวงมหาดไทยได้จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559-2564) เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลัก 3Rs คือ Reduce-ลดการใช้ Reuse นำกลับมาใช้ซ้ำ และ Recycle-นำกลับมาใช้ใหม่ ในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง/ภายในครัวเรือน เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน กระทรวงมหาดไทยมีการจัดโครงการประกวดคัดเลือกจังหวัดที่ผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยที่ดีเพื่อมอบรางวัลเป็นขวัญกำลังใจในแต่ละปี เพื่อติดตามผลการดำเนินงานและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการประกวดจังหวัดสะอาดเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2560 ตลอดช่วงเวลาที่มีการประกวดที่ผ่านมา จังหวัดลำพูนนั้นได้รับพิจารณาคัดเลือกเป็นจังหวัดที่มีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ระดับประเทศ และได้รับการยกย่องเป็นจังหวัดที่มีผลการดำเนินการดีต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 4 ปี ติดต่อกัน ในปัจจุบันจังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนยั่งยืน

จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นได้ว่า ปัญหาและปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนนั้นมีแนวโน้มจะเพิ่มปริมาณขึ้นอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบในวงกว้างนั้นถือเป็นวาระสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข ถึงแม้จะมีหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบเป็นหลักและพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหามาจากความร่วมมือของหลายภาคส่วนซึ่งยังคงเป็นความท้าทาย งานวิจัยชิ้นนี้จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อการส่งเสริมการเป็นจังหวัดสะอาด: กรณีศึกษา หมู่บ้านป่าดิงงาม เทศบาลตำบลปัสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จังหวัดต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาการขับเคลื่อนแผนการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดลำพูนสู่การปฏิบัติในพื้นที่ 2) ถอดบทเรียนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนบ้านป่าดิงงามสู่การเป็นจังหวัดสะอาด และ 3) นำเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนผ่านการจัดการอภีบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน และกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำผลการศึกษาไปต่อยอดและปรับให้เข้ากับบริบทพื้นที่ของตนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ขยะมูลฝอยทั่วไปที่สามารถพบเจอได้ทั้งขยะภายในชุมชน อาคาร บ้านเรือน ห้างสรรพสินค้า ตลาด หรือสถานที่ราชการ สามารถแบ่งตามลักษณะทางกายภาพของขยะได้เป็น 4 ประเภท (กรมควบคุมมลพิษ, 2558) ดังนี้ ประเภทที่ 1 ขยะย่อยสลาย (Compostable waste) หรือ มูลฝอยย่อยสลาย คิดเป็น 64% ของปริมาณขยะทั้งหมด ประเภทที่ 2

ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) หรือ มูลฝอยที่ยังใช้ได้ คิดเป็น 30% ของปริมาณขยะทั้งหมด ประเภทที่ 3 ขยะอันตราย (Hazardous waste) หรือ มูลฝอยอันตราย มีเพียง 3% ของปริมาณขยะทั้งหมด ประเภทที่ 4 ขยะทั่วไป (General waste) หรือ มูลฝอยทั่วไป ปริมาณมีเพียง 3% ของปริมาณขยะทั้งหมด จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ปริมาณและสัดส่วนของปริมาณขยะแต่ละประเภทที่พบเจอในกองขยะทั่วไปนั้นมีอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ขยะแต่ละประเภทยังมีแนวทางการกำจัดที่แตกต่างกัน เมื่อประชาชนนำขยะทุกประเภททิ้งรวมกันภายในถังขยะเดียวโดยปราศจากการคัดแยก ส่งผลให้ยากต่อการจัดเก็บ และการกำจัดขยะให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่งผลให้ขยะประเภทขยะรีไซเคิลสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้น้อยกว่าจำนวนที่ควรจะเป็น

ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนในบริบทสังคมไทยที่ผ่านมา ตามรายงานประจำปีของกรมควบคุมมลพิษ ประจำปี 2564 กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประจำปี 2562 และงานวิจัยของโสภารัตน์ จารุสมบัติ (2551) สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคได้ดังต่อไปนี้ (1) ด้านงบประมาณ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้จากงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลาง และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะ ซึ่งไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายจริง (2) ด้านสมรรถนะของหน่วยงาน การดำเนินงานนั้นอยู่ภายใต้หลายหน่วยงาน เกิดความซ้ำซ้อนและมีช่องว่างในการดำเนินการ รวมทั้งสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนที่ถูกต้องตามหลักวิชานั้นมีเพียงร้อยละ 5 การกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ (3) การผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ การแก้ไขปัญหาไม่สามารถประสบความสำเร็จได้จากความพยายามของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันถือเป็นหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไข ความร่วมมือของทุกภาคส่วนระหว่างภาครัฐ และประชาชนนั้นไม่จำกัด ไม่มีความชัดเจน รวมทั้งการตระหนักรู้ของประชาชนนั้นยังจำกัด แสดงให้เห็นว่า การตื่นตัวและการรับรู้ของประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังถือเป็นความท้าทาย (4) การจัดการผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงที่เกี่ยวข้อง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างไม่จำกัดของมนุษย์นั้นย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องพิจารณามาตรการเรื่องค่าใช้จ่าย และความรับผิดชอบต่อสังคมที่ผู้ใช้ต้องเป็นคนรับผิดชอบ ที่เรียกว่า “ผู้สร้างมลพิษต้องจ่าย” (Polluters Pay Principle) หรือ เรียกอีกอย่างว่า “คนที่ได้รับประโยชน์ต้องจ่าย” (Beneficiaries Pay Principle) ซึ่งในปัจจุบันนั้นยังไม่มีมาตรการชัดเจน และ (5) ด้านกฎหมาย ข้อบังคับใช้กฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในปัจจุบันนั้นขาดความเป็นเอกภาพ (วิชัย โสสุวรรณจินดา, 2558) ยังไม่สามารถบังคับใช้ กำกับ ควบคุม ดูแล และให้อำนาจองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลักในการจัดการเรื่องขยะมูลฝอยชุมชน กรอบกฎหมายยังไม่ครอบคลุม ไม่มีมาตรฐานการดำเนินการที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน การดำเนินการยังเป็นในลักษณะของการขอความร่วมมือ เชิญชวน และแรงจูงใจซึ่งยังไม่มีการบังคับใช้กฎหมายนั้นยังมีข้อจำกัดและยังไม่ถูกนำไปใช้ได้จริง

เมื่อก้าวถึงภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) นั้นจะมาพร้อมกับคำว่า ผู้นำ (Leader) ซึ่งทั้ง 2 คำนี้มีความใกล้เคียงกันและมักจะมาควบคู่กันเสมอ กวี วงศ์พุ่ม ได้นำเสนอความหมายผู้นำไว้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลผู้ซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ดีตามที่ต้องการ เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมความเป็นผู้นำ (2545, อ้างถึงใน พระราชวิลาจารย์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ), 2563, น. 764) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้ 5 ประการ (2535, 14-15) ดังต่อไปนี้ (1) บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือจุดหมายที่วางไว้ แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางก็ถือว่าเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นการนำไปในทิศทางที่ดีหรือไม่ดี (2) เป็นบุคคลที่เป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่ม เป็นผู้ประสานภายในกลุ่มและมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่ม (3) บุคคลที่สันทัดในกลุ่มคัดเลือกให้เป็นผู้นำ ซึ่งพิจารณาจากลักษณะทางสังคมมิติของบุคคลเป็นฐาน และพฤติกรรมของผู้นำ (4) บุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างที่สามารถสอดแทรกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่ม และ (5) บุคคลที่จะนำพากลุ่มไปในทิศทางที่ต้องการ ภาวะผู้นำ คือ (1) พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลหนึ่งที่จะชักนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (shared goal) หรือ (2) เป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (leaders) และผู้ตาม (followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรลุจุดหมายร่วมกัน (shared purposes) หรือ (3) เป็น

ความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544, น. 31) กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้ถูกรับการคัดเลือกหรือถูกแต่งตั้งจากสมาชิกในกลุ่ม องค์การ หรือสังคม เพื่อเป็นตัวแทนในการใช้อำนาจเหนือบุคคลอื่นในการเป็นคนกลางขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ไปในทิศทางที่กลุ่มต้องการ และผู้นำนั้นจะประสบความสำเร็จได้ยากถ้าไม่มีคุณสมบัติของความเป็นสภาวะผู้นำ

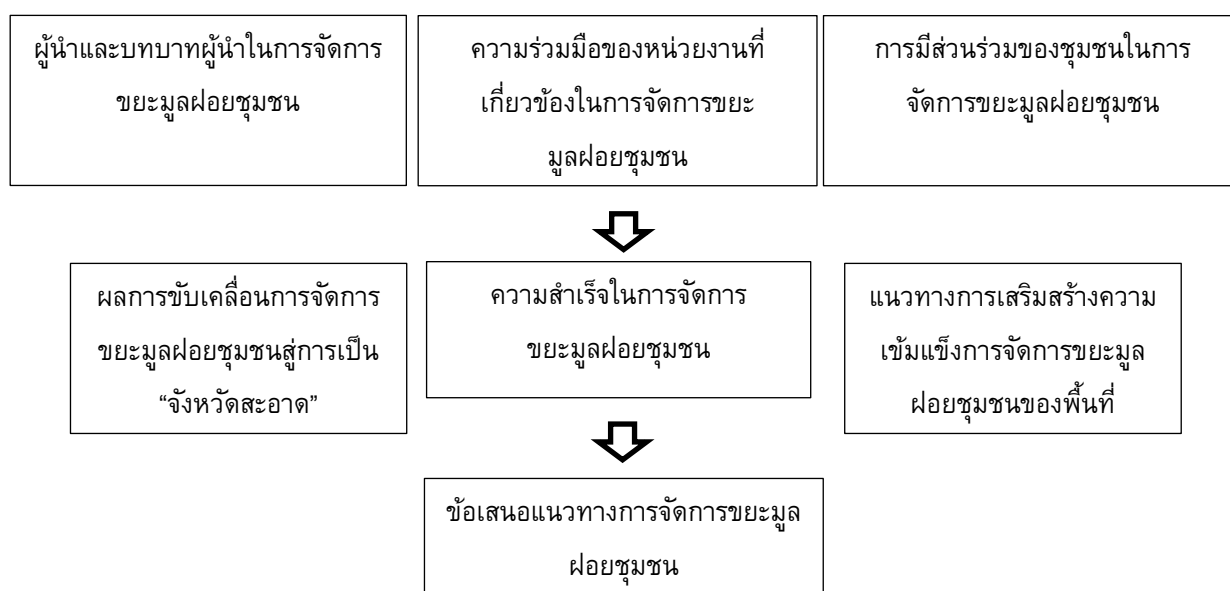
การอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน (Collaborative Governance) ในปี 2012 Kirk Emerson และ Tina Nabatchi เสนอคำนิยามของการอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนว่า เป็นกระบวนการ และโครงสร้างในการตัดสินใจและบริหารนโยบายสาธารณะระหว่างหลายภาคส่วน อาทิ องค์การมหาชน หน่วยงานภาครัฐ และ/หรือ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ในการร่วมกันจัดสรรบริการสาธารณะ คำนิยามนี้จึงเป็นการขยายขอบเขตการวิเคราะห์ที่กว้างขึ้นทางโครงสร้างของบริการสาธารณะและตัวแสดงที่แตกต่าง (different applications) หลายระดับ (classes) และหลายขนาด (scales) ซึ่งล้วนแล้วเป็นการดำเนินการร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ มีกลไกการขับเคลื่อนในรูปแบบความสัมพันธ์ในแนวนอน มีการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะภาคีหุ้นส่วน (Partnership) หรือเครือข่าย (Network) (วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2563, น.84) มีองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย 6 ประการ คือ (1) การริเริ่มความร่วมมือจากภาครัฐ หน่วยงาน หรือองค์กรภาครัฐ ในการสร้างความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนงานให้บรรลุตามภารกิจ (2) ตัวแสดงที่นั้นต้องมีจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (3) การแสดงบทบาท ภาคีที่เข้าร่วมนั้นต้องสามารถมีบทบาทร่วมตัดสินใจได้โดยตรง และต้องมีการจัดพบปะกันอย่างต่อเนื่อง (4) การจัดโครงสร้างการทำงาน การจัดโครงสร้างความสัมพันธ์นั้นจะเป็นแบบทางการที่ทุกฝ่ายมีบทบาทร่วมที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะสามารถเกิดขึ้นได้นั้นต้องเกิดจากการตกลงวงกรอบกำหนดรูปแบบสัมพันธ์ ร่วมกันกับทุกฝ่าย (5) การตัดสินใจร่วมกันเพื่อหาฉันทามติที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องร่วมกัน (6) เป้าหมายของการทำงานร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะหรือการบริหารกิจการของภาครัฐ ไม่ใช่เวทีเจรจาต่อรองผลประโยชน์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ กล่าวโดยสรุป การอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนนั้นเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ซึ่งเป็นการบริหารงานเพื่อลดการผูกขาดบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐในการตัดสินใจและบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ โดยการเปิดเวทีให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้การอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนอย่างเสมอภาค ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อเสนอนะและตัดสินใจร่วมกัน บทฐานของความร่วมมือที่ทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดเป้าหมาย และตัดสินใจร่วมกันในทุกกระบวนการการทำงาน โดยคำนึงถึงเป้าหมายร่วมของสังคมเป็นหลัก

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นถือเป็นรูปแบบหนึ่งของหลักการบริหารงานภาครัฐ จากเดิมรูปแบบการบริหารนั้นอยู่ในรูปแบบการรวมศูนย์ อำนาจการตัดสินใจทั้งหมดนั้นอยู่ที่ส่วนกลางเป็นผู้ออกนโยบาย และประกาศบังคับใช้ต่อไป ซึ่งนโยบายนั้นอาจจะไม่ได้เป็นที่ต้องการของประชาชน อาจจะนำไปสู่การต่อต้าน หรือเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงมีแนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม วิรัช (2530, หน้า 61) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า “กระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้าน (บุคคลและกลุ่ม) เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้วยความสมัครใจ มิใช่เพราะหวังผลรางวัลตอบแทน แล้วในท้ายที่สุด การมีส่วนร่วมนั้นต้องสอดคล้องกับชีวิต ความจำเป็น ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชน” ทั้งนี้ นรินทรชัย (2538 พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 19) ได้ขยายความมากขึ้น คือ การที่ให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกกระบวนการตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งการประเมินผลโครงการอีกด้วย”

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยชุมชน คือ (1) บทบาทของตัวผู้นำชุมชนซึ่งเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้นำในชุมชนกับชาวบ้านที่ดำเนินงานร่วมกัน และงานดำเนินการดังกล่าวนี้เปรียบดังการทำจิตอาสาซึ่งต้องใช้ความพยายาม และการอุทิศตนรวมทั้งเวลาส่วนตัวของผู้นำในการเข้ามาดำเนินการร่วมกับชาวบ้าน (กิตติ มีศิริ, 2559) (2) การบริหารจัดการทั้ง

ภายในชุมชน และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการกำหนดแผนการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน และมุ่งดำเนินการในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างมีคุณภาพ (ชวลิตา แจ่มศิริ, 2562) (3) การมีส่วนร่วมของประชาชนภายในพื้นที่ ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ไม่เป็นการผลักภาระให้เพียงเทศบาลในการรับผิดชอบในการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน แต่ประชาชนทุกฝ่ายนั้นจะเข้ามามีส่วนร่วม (น้ำเพชร จันทะวิบูลย์, 2560; ปัทมาภรณ์ สุวรรณปักสิน และสร้อยญา ถีป้อม, 2559) (4) ทูทางสังคมการแก้ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนจะมีแนวโน้มประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ถ้าประชาชนนั้นมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน และพักอาศัยภายในพื้นที่มาเป็นระยะเวลานาน จึงทำให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นส่วนรวมร่วมกัน และ (5) เรื่องของความรู้ ความเข้าใจ ได้รับการฝึกอบรมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างถูกต้อง (เฉลิมพล ศรีภู, 2564) เป็นต้น ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดลำพูน (สุนทร, 2564, น. 67) ประกอบด้วย 5 ประการที่สำคัญ ดังนี้ (1) ประชาชนชาวลำพูนมีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมสูง (2) ประชาชนมีความสามัคคี และเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และพร้อมให้ความร่วมมือในการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (3) มีการประสานและได้รับการตอบรับจากภาคเอกชนเป็นอย่างดี (4) ผู้นำในทุกระดับให้ความสำคัญและความร่วมมือปฏิบัติตามนโยบายซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชน และ (5) มีการจัดทำโครงการ/ กิจกรรมเสริมนอกเหนือจากมาตรการจากส่วนกลางเพิ่มเติม และมีความแตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นหลัก การศึกษาจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสองแนวทาง คือ (1) แหล่งข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ทางวิชาการ เช่น หนังสืองานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารานิพนธ์ บทความวิชาการ และแผนการดำเนินงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และ (2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญ (Key-information) ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือ ตัวแทนภายในพื้นที่ทั้ง 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้เครื่องบันทึกเสียง (Recorder) บันทึกในขณะทำการสัมภาษณ์ เพื่อให้สามารถเก็บรายละเอียดของข้อมูลได้อย่างครบถ้วน และมีความถูกต้องมากที่สุด อีกทั้งยังสามารถทำการตรวจสอบได้ใหม่ในภายหลัง โดยก่อนการบันทึกเสียงผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนการกดบันทึก พร้อมทั้งถามความสมัครใจในการเปิดเผยรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจะมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

(Open-Ended Question) ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์สามารถให้คำตอบและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระตามความคิดเห็นของตนเอง หรือตามสถานการณ์จริงในพื้นที่ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

ผลการวิจัย

จังหวัดลำพูนเริ่มดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 ตามนโยบายของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล และกระทรวงมหาดไทย โดยผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูนได้สั่งการให้สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลำพูนเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) ให้มีการขับเคลื่อนงานตามแผนปฏิบัติการฯ อย่างจริงจัง 2) ให้จัดทำแผนการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในระยะสั้นในการแก้ไขปัญหาขยะภายในครัวเรือน โดยใช้แนวการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบจาก 3 แห่ง คือ เทศบาลตำบลอุโมงค์ เทศบาลตำบลแม่แรง และเทศบาลตำบลป้าก เนื่องจากทั้ง 3 พื้นที่นั้นได้รับรางวัลชนะเลิศ โครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) (สุนทร อุไรสาย , 2564, น.48) นอกจากการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจากส่วนกลางแล้วนั้น ในแต่ละปีทางจังหวัดลำพูนมีนโยบายการดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตั้งแต่ต้นทาง ปี พ.ศ.2560 โครงการ “จังหวัดปลอดขยะเปียก” เพื่อลดปริมาณขยะเปียกครัวเรือนตั้งแต่ต้นทาง ปี พ.ศ.2561 โครงการ “ลำพูนเมืองสะอาดปราศจากโฟม (No Foam)” ตลาดปลอดโฟมและห้างสรรพสินค้า ไม่มีภาชนะโฟมบรรจุอาหารจำหน่าย เช่น ห้างแม็คโคร สาขาลำพูน ปี พ.ศ.2562 โครงการ “ลำพูนร่วมใจใส่สิ่งแวดล้อม ลดรับ ลดให้ ลดใช้ถุงพลาสติกหิ้ว และหลอดพลาสติก” ปี พ.ศ.2563 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีการต่อยอดโครงการจากอดีตของปี พ.ศ.2560-2562 พร้อมทั้งมีการเพิ่มกิจกรรมส่งเสริม ดังนี้ 1) โครงการ “ลำพูนเมืองน่าเยือน บ้านเอื้อนน่าอยู่” 2) นโยบายผู้นำต้องทำก่อน 3) การก่อตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ 1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 กองทุน 4) การจัดการขยะติดเชื้อในสถานการณ์โควิด 5) จัดการประกวดหมู่บ้าน/ ชุมชนต้นแบบ และ 6) การติดตามรายงานผลการดำเนินงานในทุกกิจกรรม เป็นต้น

ปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนในหมู่บ้านป่าตึงงามนั้นเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 ประสบปัญหาเรื่อง “ไข่เล็ดออก” ที่มีสาเหตุมาจากถุงลายเนื่องจากกองขยะนั้นเป็นจุดแพร่เพาะพันธุ์ยุงลาย จึงกลายเป็นการจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยตั้งแต่ในอดีต โดยเริ่มต้นจากการคัดแยกขยะมูลฝอย วิฑูรย์ ณ นคร ประธานชุมชนปลอดขยะ (การสื่อสารส่วนบุคคล [การสัมภาษณ์], 9 มกราคม 2566) อธิบายกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทำประชาคม ในการทำประชาคมภายในชุมชน ผู้นำชุมชน หรือ กำนัน ถือคนกลางระหว่างประชาชนในหมู่บ้านและภาครัฐในการเข้ามาสื่อสารกับชาวบ้าน โดยร่วมมือกับทางเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเพื่อเข้ามาให้ความรู้แก่ชาวบ้าน พูดคุยถึงปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนที่มีปริมาณมากขึ้น และปริมาณงบประมาณที่ต้องนำมาจัดการในตำนนั้นนั้นมีจำนวนจำกัด เพื่อสร้างถึงความตระหนักรู้และสร้างความร่วมมือในการคัดแยกขยะครัวเรือนตั้งแต่ต้นทาง โดยการสอนหลักการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธี การจัดทำถังขยะเปียกสาธิตเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้าน วารินทร์ นานา ได้กล่าวถึงวิธีการจัดทำถังขยะเปียกในชุมชนไว้ว่า “การจัดทำถังขยะเปียกนั้นถูกนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละบ้าน” เช่น รวบรวมนำไปเลี้ยงเป็นอาหารแก่สุกร เทใส่ถังดำที่เจาะกันแล้วฝังไว้ในดิน และเสียนไม้ไผ่ (การสื่อสารส่วนบุคคล [การสัมภาษณ์], 9 มกราคม 2566) ขั้นตอนที่ 2 ยุทธศาสตร์ 4 ข้อ เมื่อชาวบ้านมีความรู้แต่ขาดความร่วมมือ ภายหลังการอบรมให้ความรู้แล้วนั้น ชาวบ้านมีความรู้และสามารถคัดแยกขยะมูลฝอยได้ ถูกวิธีแต่ก็ขาดแรงจูงใจ/ ความร่วมมือ ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 เป็นต้นมา ทางชุมชนมียุทธศาสตร์จำนวน 4 ข้อ (ทำก่อน เรียบง่าย ไม่ท้อ และทำอย่างต่อเนื่อง) ที่มาสร้างความร่วมมือ ซึ่งในปัจจุบันมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในหลายพื้นที่ทั่วประเทศไทย รายละเอียดดังนี้ (1) ทำก่อน หมายถึง ผู้นำเริ่มทำก่อน หลังจากนั้นเริ่มขยายเครือข่ายไปยังสมาชิกในครอบครัว และญาติพี่น้อง รวมถึงเพื่อนบ้านใกล้เคียง โดยกิจกรรมที่เริ่มทำ คือ ดัดป้ายเตือน เมื่อมีคนทิ้งขยะเราจะเป็นคนเก็บ ช่วยการรักษาความสะอาดเพื่อนพื้นที่สาธารณะเดือนละ 1 ครั้ง และกวาดบริเวณหน้าบ้านทุกวัน

เป็นต้น (2) เรียบง่าย หมายถึง ทำอย่างง่าย ๆ ใช้งบประมาณให้น้อยหรือไม่ใช้เลย เนื่องจากสถานะของแต่ละครอบครัวนั้นมีหลากหลาย จึงไม่ควรเป็นการไปเพิ่มภาระแก่ชาวบ้าน (3) ไม่ท้อ หมายถึง อย่าหยุดที่จะทำเนื่องจากการใช้ชีวิตประจำวันของเรานั้นได้สร้างขยะตลอดเวลา ดังนั้นจึงไม่ควรต่อการจัดการขยะ เช่น เมื่อเห็นชาวบ้านหรือบุคคลภายนอกทิ้งขยะชาวบ้านก็ไม่ท้อที่จะเป็นคนเก็บขยะขึ้นนั้น (4) ทำอย่างต่อเนื่อง หมายถึง ทำอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัยไม่ว่าจะเป็นการคัดแยกขยะ กวาดบริเวณหน้าบ้าน ทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะหรือปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าบ้านโดยทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่การทำในลักษณะชั่วคราว หรือที่เรียกว่า “ผักชีโรยหน้า” ที่จะทำเมื่อมีหน่วยงานภายนอกการเข้ามาตรวจหรือมาเยือนเท่านั้นเพื่อให้เกิดเป็นนิสัย ขั้นตอนที่ 3 การคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง ชาวบ้านมีการจัดการคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง โดยใช้แนวคิด 3Rs (Reduce- ลดการใช้ Reuse- นำกลับมาใช้ซ้ำ และ Recycle- นำกลับมาใช้ใหม่) ตามแผนปฏิบัติของภาครัฐ ซึ่งมีการจัดตั้งจุดคัดแยก ชาวบ้านที่มีพื้นที่บริเวณหลังบ้านตนเองหรือมีต้นไม้ใหญ่ หรือสวนลำไย มักจะทำการสร้างเสวียนเพื่อทิ้งเปลือกผลไม้ เศษใบไม้ และเศษหญ้าจากบริเวณบ้านตนเอง ในการย่อยสลายเศษใบไม้และพืชเหล่านั้นชาวบ้านใช้น้ำหมักจุลินทรีย์รดลงไปบนเสวียนพร้อมทั้งรดน้ำต้นไม้ทุกวัน เมื่อพืชเหล่านั้นจะกลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์ให้แก่ต้นไม้

สำหรับขยะจำพวกขวดพลาสติก ขวดแก้ว กระดาษ กระป๋อง และอื่นๆ ที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่อีกครั้งทางหมู่บ้านจะมีการนัดหมาย 1 ครั้ง/เดือน ในทุกวันอาทิตย์แรกของเดือนท่านกำนันจะมีการประกาศนัดหมายให้มาบริจาคขยะ ณ ศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน กิจกรรม “การบริจาคขยะ” คือ การเปิดรับบริจาคขยะจากชาวบ้านเดือนละครั้ง การรับบริจาคขยะจะไม่เป็นการสร้างภาระหรือกองขยะแห่งใหม่ภายในหมู่บ้าน เนื่องจากกำนันจะทำการประชาสัมพันธ์และประสานไปยังร้านรับซื้อของเก่า หรือรถซาเล้ง เพื่อเข้ามารับซื้อขยะเหล่านั้น เงินที่ได้รับจากการขายขยะจะเข้าเป็นเงิน “กองทุนขยะ” เมื่อชาวบ้านบริจาคขยะครบ 6 ครั้ง ชาวบ้านจะได้รับสวัสดิการ เช่น เมื่อนอนโรงพยาบาลได้รับครั้งละ 500 บาท ทุนการศึกษามอบให้ตามความเหมาะสมเช่นในวันเด็ก หรือแจกน้ำปลา ไข่ไก่ ในช่วงปีใหม่ นายวิฑูรย์ ณ นคร ประธานชุมชนปลอดขยะ (การสื่อสารส่วนบุคคล [การสัมภาษณ์], 9 มกราคม 2566) ได้อธิบายถึงความสำเร็จของชุมชนในการสร้างความตระหนักรู้และสร้างคุณค่าของขยะแก่ชาวบ้านไว้ว่า “การบริจาคขยะทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของขยะมากยิ่งขึ้นและคุณค่ามากยิ่งขึ้น ในช่วงแรกของการรับบริจาคทางชุมชนได้รับบริจาค คิดเป็นเงิน 3,000-4,000 บาทต่อทุกเดือน เดียวนี้แทบจะไม่ได้แล้ว เพราะชาวบ้านนำไปขายกันเอง” อีกหนึ่งกิจกรรมที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือ คือ การพัฒนาชุมชน ซึ่งจะดำเนินการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง การพัฒนาชุมชน หมายถึง การมาร่วมกันของชาวบ้านเพื่อพัฒนาพื้นที่ภายในชุมชน เก็บกวาดพื้นที่สาธารณะ เช่น พื้นที่บริเวณวัด จัดทำป้ายบอกชื่อสถานที่และทาง และศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากการทำความสะอาดบริเวณรอบรั้วบ้านของชาวบ้านซึ่งจะทำการในทุกวันเพื่อให้เกิดความสะอาดและสวยงาม ถึงแม้ว่าภายในชุมชนจะมีการจัดการเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนภายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง แต่มีขยะบางประเภท ขยะทั่วไป หรือขยะที่ไม่มีประโยชน์ ขยะเหล่านั้นไม่สามารถกำจัดได้เองภายในชุมชน จะถูกรวบรวมใส่ถุงดำที่ซื้อมาจากทางเทศบาล และจะมีรถขยะจากเทศบาลเข้ามาเก็บขยะในทุกวันอังคารของสัปดาห์ โดยค่าธรรมเนียมการเก็บ ขน ขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลปาสัก นั้นคำนวณจากปริมาณของขยะซึ่งใช้ถุงขยะสีดำเป็นเกณฑ์ในการคำนวณ ค่าธรรมเนียมจะถูกคิดที่ 8 บาท/ถุง ซึ่งหมายความว่าถ้าบ้านใดมีปริมาณขยะทั่วไปน้อยก็จะเสียค่าธรรมเนียมน้อยตามไปด้วย จากความร่วมมือของชาวบ้านภายในชุมชนนั้นส่งผลให้ชุมชนบ้านป่าติ่งงาม เทศบาลตำบลปาสักนั้น ได้รับรางวัล ชะเลศชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) ประจำปี พ.ศ.2560 ประเภทกลุ่ม S ชุมชนขนาดเล็ก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนภายในพื้นที่จังหวัดลำพูนนั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 โดยใช้แนวทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบจาก 3 แห่ง คือ เทศบาลตำบลอุโมงค์ เทศบาลตำบลแม่แรง และเทศบาลตำบลปาสัก เนื่องจากทั้ง 3 พื้นที่นั้นถือเป็นพื้นที่ต้นแบบแห่งแรกๆ ของจังหวัดลำพูนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ

โครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) เพื่อขยายไปยังพื้นที่อื่นๆ ภายในจังหวัด จากการศึกษาการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนภายในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านป่าดิงงาม พบว่ามีปัจจัยดังต่อไปนี้ที่ส่งผลให้ชุมชนนั้นประสบความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย

(1) ปัจจัยด้านนโยบายและการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ในการสร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหาเรื่องขยะ ทางภาครัฐร่วมมือกับผู้นำชุมชน (กำนัน และผู้นำชุมชนปลอดขยะ) เข้ามาให้ความรู้แก่ชาวบ้านถึงปัญหาที่จังหวัดลำพูน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลป่าสัก กำลังเผชิญเรื่องของปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชน และพื้นที่ในกำจัดขยะปลายทางเนื่องจากจังหวัดลำพูนนั้นไม่มีพื้นที่ในการจัดการดังกล่าว จึงมีการออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหา เริ่มต้นจากการคัดแยกขยะมูลฝอย และขยะเปียกภายในครัวเรือนเพื่อลดปริมาณของขยะ โดยการเข้ามาให้ความรู้ วิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยแต่ละประเภท และขยะแต่ละประเภทมีแนวทางการจัดการเช่นไร จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน พบว่า มีการสื่อสารและแนวทางการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันโดยการส่งสารผ่านระบบตามลำดับชั้นของหน่วยงานภาครัฐ ดังเช่น การกล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติต้องเริ่มจากตัวผู้นำ “ผู้นำมาก่อน” และ “นโยบายจังหวัดปลอดขยะเปียก” แสดงให้เห็นว่า นโยบายระดับจังหวัด มีถูกส่งต่อไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน นั้นมีความชัดเจน สื่อสารไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ง่ายต่อการปฏิบัติตามของชาวบ้าน

(2) กลไกความร่วมมือภายในหมู่บ้าน กิจกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยภายในชุมชนบ้านป่าดิงงามนั้นประกอบไปด้วยหลายกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมนั้นเริ่มตั้งแต่การลดขยะต้นทาง คือ การสร้างขยะในครัวเรือนให้น้อยที่สุด ผ่านกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรม “หิ้วถุงผ้า หิ้วตระกร้า ลดราคา” เมื่อชาวบ้านนำถุงผ้าหรือตระกร้าของตนเองไปจับจ่ายตลาดทางร้านค้าจะลดราคาให้ 1 บาทในทุก 50 บาท จำนวนเงิน 1 บาทนั้น ไม่ได้เป็นจำนวนที่มากแต่ถือว่าเป็นการกระตุ้นเตือนการรับรู้ของชาวบ้าน และการจำกัดขยะต้นทางให้ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด 2) กิจกรรม “คัดแยกขยะในครัวเรือน” ตามหลักแนวคิด 3Rs (Reduce- ลดการใช้ Reuse- นำกลับมาใช้ซ้ำ และ Recycle- นำกลับมาใช้ใหม่) การคัดแยกนั้นจะใช้วิธีการที่เรียบง่าย จากอุปกรณ์ที่สามารถให้ได้ภายในชุมชน ไม่จำเป็นต้องไปซื้อใหม่เพื่อเพิ่มภาระให้แก่ชาวบ้าน 3) กิจกรรม “ปุยหมักจากขยะอินทรีย์” เพื่อลดปริมาณขยะเปียก 4) กิจกรรม “บริจาคขยะรีไซเคิล” เป็นการเปิดรับบริจาคขยะเดือนละ 1 ครั้ง โดยการรับบริจาคมาจากชาวบ้านและจะขายออกไป 5) กิจกรรม “ป้ายจราจรจากเศษวัสดุ” เป็นกิจกรรมภายในหมู่บ้านที่นำขยะ เช่น ฝาสิ่ ท่อ กะละมังที่ไม่ใช้แล้ว มาดัดแปรเป็นป้ายบอกจราจรภายในหมู่บ้าน 6) กิจกรรม “การจัดการขยะมีพิษ” ขยะบางประเภท เช่น หลอดไฟ ยาฆ่าแมลง แบตเตอรี่ ทางชาวบ้านไม่สามารถกำจัดเองได้ จัดพื้นที่เพื่อรวบรวมขยะเหล่านั้นแล้วส่งมอบให้ทางเทศบาลตำบลป่าสักนำไปกำจัดต่อไป 7) กิจกรรมคัดแยกขยะพลาสติกเพื่อเป็นพลังงาน (ชุมชนปลอดขยะ บ้านป่าดิงงาม จ.ลำพูน, 9 ตุลาคม 2562, https://www.youtube.com/watch?v=8KxtaT_BscM) ชาวบ้านบ้านป่าดิงงามนั้นได้ร่วมกันปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นการดำเนินการในรูปแบบกิจกรรมจิตอาสา และความร่วมมือของชาวบ้าน ไม่มีค่าตอบแทน และไม่ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งภายในชุมชน แต่เป็นการร่วมมือของชาวบ้านทุกคน สาเหตุที่บ้านป่าดิงงามนั้นไม่มีการจ้าง หรือให้ค่าตอบแทน เนื่องจากถ้ามีเรื่องของค่าตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้องแล้วนั้น การดำเนินการทุกอย่างจะกลายเป็นการทำเพื่อหวังผลตอบแทนและตัวเงิน

(3) บทบาทของตัวผู้นำ หมู่บ้านป่าดิงงามมีผู้นำคนสำคัญที่มีบทบาท 2 ท่าน ได้แก่ กำนัน และประธานชุมชนปลอดขยะ ทั้ง 2 ท่านเป็นบุคคลสำคัญในการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ในการขับเคลื่อนเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน เริ่มต้นตั้งแต่การให้ความรู้เรื่องขยะและการคัดแยกขยะมูลฝอยแก่ชาวบ้านช่วงก่อนปี พ.ศ.2558 เหล่าผู้นำมีการนำหลัก 5ส + 2 : สะสาง สะอาด สะดวก สุขลักษณะ สร้างนิสัย+ เสริมสร้าง (หลังจากสะสางก็ทำให้มันดีขึ้น) เสกสรร (ผักชีโรยหน้า) เข้ามาปรับใช้ในหมู่บ้าน ภายหลังปี พ.ศ.2558 หมู่บ้านป่าดิงงามได้รับรางวัลชมเชยด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ลำดับที่ 5 เพื่อเป็นการต่อยอดและให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงเกิดแนวคิด “ผู้นำมาก่อน” เข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างของการจัดการเรื่อง

ขยะมูลฝอยชุมชน เช่น ปัญหาการขาดความร่วมมือจากชาวบ้าน ภายหลังจากที่ชาวบ้านได้รับการอบรมและการให้ความรู้ถึงหลักการคัดแยกขยะอย่างถูกหลักวิชาการแล้วนั้น ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรในการปฏิบัติภายในครัวเรือน ปัญหาขยะมูลฝอย ขยะอันตรายจากนักท่องเที่ยวที่ไม่มีการคัดแยกอย่างถูกวิธีและถูกทิ้ง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวทางชุมชนจึงได้ข้อคิดร่วมกันว่า วิธีการแก้ไขนั้นจะต้องเริ่มจาก “ตัวผู้นำมาก่อน” ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอะไร ตัวผู้นำก็จะทำก่อนเพื่อแก้ปัญหา เมื่อชาวบ้านเห็นจะเกิดความสงสัย ความเกรงใจ และจะปฏิบัติตามต่อไป ลักษณะของผู้นำชุมชนบ้านป่าติ่งงาม (ท่านกำนัน และประธานชุมชนปลอดขยะ) บางส่วนนั้นตรงตามแนวคิดของ กวี วงศ์พุ่ม ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้ว่า ผู้นำนั้นเป็นบุคคลที่เป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่ม เป็นผู้ประสานภายในกลุ่มและมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่ม เป็นบุคคลที่สมาชิกในชุมชนคัดเลือกให้เป็นผู้นำในตำแหน่งกำนัน และประธานชุมชนปลอดขยะ ซึ่งพิจารณาจากลักษณะทางสังคม มิติของบุคคลเป็นฐาน และพฤติกรรมของผู้นำ และตัวผู้นำนั้นได้นำพากลุ่มไปในทิศทางที่ต้องการ คือ ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิตติ มีศิริ ที่พบว่า บทบาทของตัวผู้นำชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน เนื่องจากผู้นำเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้นำในชุมชนกับชาวบ้านที่ดำเนินงานร่วมกัน และงานดำเนินการดังกล่าวนี้เปรียบดังการทำจิตอาสาซึ่งต้องใช้ความพยายาม และการอุทิศตน รวมทั้งเวลาส่วนตัวของผู้นำในการเข้ามาดำเนินการร่วมกับชาวบ้าน (2559)

(4) การทำงานในลักษณะเครือข่ายแต่ไม่ใช่การเพิ่มภาระ การแก้ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยภายในชุมชนบ้านป่าติ่งงามนั้นดำเนินการผ่านกิจกรรมต่างๆ ในลักษณะของการทำจิตอาสา ไม่มีเรื่องของค่าตอบแทน หรือตัวเงิน ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการนั้นสำเร็จจนถึงปลายทางจึงมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชาวบ้าน เป็นต้น เพื่อให้ไปถึงจุดหมายปลายทางตามนโยบายของทางจังหวัดลำพูน ทางจังหวัดมีแผนการจัดทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานนั้นดำเนินไปในลักษณะของเครือข่าย ตามบทบาทหน้าที่และอำนาจของหน่วยงาน เพื่อไม่เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้แก่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ดังเช่น บันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อเริ่มต้น (Kick off) การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการลำพูนเมืองสะอาดสู่ความยั่งยืน ประจำปี 2564 ภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดการขยะมูลฝอย “Clean LAMPHUN” ลำพูนเมืองสะอาด ปี 2564

หมู่บ้านป่าติ่งงามนั้นมีหน่วยงานที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนในการดำเนินการเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ เช่น โรงงานไฟฟ้าชีวมวล สหโคเจนกรีน เข้ามาส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการจัดการขยะภายในหมู่บ้านในการให้ทุนสนับสนุน หรือช่วยอำนวยความสะดวกการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ในส่วนของหน่วยงานราชการ ประกอบด้วย กรมปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงเกษตร กระทรวงสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนจังหวัด แฉงการทางขึ้นกับกรมทางหลวง กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ละหน่วยงานได้เข้ามาให้คำแนะนำในบริบทที่หน่วยงานของตนเองรับผิดชอบ เช่น กรมทางหลวงเข้ามาแนะนำเรื่องการติดตั้งป้ายบอกทางภายในชุมชน เนื่องจากชาวบ้านมีการนำขยะรีไซเคิล เช่น โตะ แก้ว มาทำเป็นป้ายบอกทางภายในพื้นที่ ทั้งนี้ทุกความร่วมมือที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแล้วเกิดจากเวทีประชาคมที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเจรจาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาทางร่วมกัน เห็นได้จากข้อสรุปประชาคมหมู่บ้าน “ชุมชนปลอดขยะ” หมู่ที่ 3 บ้านป่าติ่งงาม ที่ประกาศ ณ วันที่ 1 มกราคม 2558 การดำเนินการแก้ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยชุมชนภายในชุมชนบ้านป่าติ่งงามนั้นแสดงให้เห็นถึงหลักการการทำงานของการอภิบาลแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน การดำเนินงานนั้นเกิดขึ้นจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน ประกอบด้วย เอกชน ภาครัฐ และประชาชน ในการร่วมกันแก้ปัญหา โดยกลไกการขับเคลื่อนนั้นเป็นในลักษณะความสัมพันธ์ในแนวราบ มีการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย

(5) สามารถปฏิบัติตามได้ง่ายและไม่เป็นการเพิ่มภาระ กิจกรรมหลักที่ทางชุมชนให้ความสำคัญ คือ การลดขยะตั้งแต่ต้นทาง นั้นหมายถึง การคัดแยกขยะภายในครัวเรือนเพื่อลดปริมาณการสร้างขยะภายในชุมชนเพื่อให้การคัดแยกขยะนั้นเกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้นจะต้องดำเนินการคัดแยกให้ถูกต้องตามหลักวิชาการซึ่งชาวบ้านนั้นได้รับการอบรม

แล้วจากเจ้าหน้าที่ของเทศบาล แต่อีกปัจจัยสำคัญในการคัดแยกขยะนั้น คือ สถานที่/จุดคัดแยกขยะภายในครัวเรือน เนื่องจากถ้าไม่มีการแบ่งแยกถุงหรือภาชนะสำหรับใส่แยกขยะแต่ละประเภทแล้วนั้น ขยะทุกประเภทจะถูกทิ้งลงไปในบรรจุภัณฑ์เดียวกันทั้งหมด ซึ่งจะไม่เกิดการคัดแยก ขยะและไม่สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอย ผู้นำในชุมชนบ้านป่าตึงงามเริ่มลงมือทำให้เป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้านในการสร้างจุดคัดแยกขยะมูลฝอยจากวัสดุภายในครัวเรือน หรือที่สามารถหาได้ง่ายภายในหมู่บ้าน เช่น การนำไม้ไผ่ ท่อพลาสติก หรือเหล็กที่มีอยู่ภายในครัวเรือนมาสร้างเป็นฐานหรือกล่องเพื่อแขวนกระสอบ หรือถุงพลาสติก เพื่อเป็นจุดแยกขยะแต่ละประเภท เมื่อชาวบ้านเห็นดังนั้น ว่าการจัดทำจุดคัดแยกขยะภายในครัวเรือนสามารถปฏิบัติได้จริงและสามารถสร้างได้ง่าย โดยใช้วัสดุอะไรก็ได้ที่มีในครัวเรือน ไม่จำเป็นต้องซื้อถังหรือตระแกรงเหล็กมาเพื่อสร้างจุดคัดแยกขยะ ซึ่งถือว่าเป็นเพิ่มภาระให้แก่ชาวบ้านในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการสร้างจุดคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง จากการปฏิบัติของตัวผู้นำชุมชนเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้านที่เป็นรูปธรรมจึงง่ายต่อการสื่อสาร และปฏิบัติตามแก่ชาวบ้านภายในพื้นที่ ส่งผลให้นโยบายการคัดแยกขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนนั้นประสบความสำเร็จได้เนื่องจากชาวบ้านนั้นสามารถปฏิบัติตามได้ง่าย และไม่เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ชาวบ้าน

(6) รางวัล แรงจูงใจ และความภาคภูมิใจ หมู่บ้านป่าตึงงามมีการดำเนินการเรื่องขยะมูลฝอยมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 และเริ่มส่งหมู่บ้านเข้าประกวดในปี พ.ศ.2558 เป็นต้นมา และประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัล อาทิ รางวัล : ชนะเลิศ ชุมชนปลอดขยะ ประจำปี 2560 ประเภทชุมชนขนาดเล็ก เป็นต้น การที่ชุมชนชนะจนได้รับรางวัล และได้รับความสนใจจากหน่วยงานภายนอกขอเข้ามาศึกษาดูงานภายในพื้นที่เพื่อศึกษาวิธีการจัดการภายในชุมชนที่สามารถส่งเสริมให้ชุมชนบ้านป่าตึงงามนั้นประสบความสำเร็จในการจัดการขยะภายในชุมชนของตนเอง จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชาวบ้านภายในหมู่บ้านป่าตึงงาม นายวิศุทธิ์ ณ นคร ประธานชุมชนปลอดขยะ (การสื่อสารส่วนบุคคล [การสัมภาษณ์], 9 มกราคม 2566) ได้อธิบายถึงความรู้สึกลึกซึ้งในฐานะตัวแทนชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนมาตั้งแต่ต้นว่า “รางวัลเหมือนเป็นแรงกระตุ้น เราช่วยกันแล้วเห็นไหมเราได้รับรางวัลพระราชทาน รางวัลนี้เราได้มาเพราะเราช่วยกันทำ เมื่อชุมชนนี้ได้ ก็ทำให้ชุมชนนั้นอยาก ชุมชนนั้นก็อยากได้ ทำให้การขยายตัวมันเกิดขึ้น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการติดตามผลจากกิจกรรมการประกวดนั้นถือเป็นแรงกระตุ้นให้พื้นที่แต่ละพื้นที่เร่งพัฒนาพื้นที่ของตนเองเพื่อส่งเข้าประกวด และหวังว่าจะได้รับรางวัลซึ่งเป็นการสร้างชื่อเสียงให้แก่ชาวบ้านภายในพื้นที่

นอกจากรางวัล และชื่อเสียงที่ชาวบ้านบ้านป่าตึงงามได้รับแล้วนั้น ไฉไล ณ นคร ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “รู้สึกยินดี และภาคภูมิใจอย่างหนึ่งที่เรามีส่วนร่วมในการทำให้หมู่บ้านหรือชุมชนของเราปลอดขยะ หมู่บ้านอื่นนำไปเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดเก็บขยะต่อไป” (9 ตุลาคม 2562) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจของตัวชาวบ้านที่รวมแรงกันเพื่อชุมชนของตนเอง และยังส่งต่อเรื่องราวเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่พื้นที่อื่นๆ อีกด้วย

ท้ายที่สุดนี้จากการศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จภายในประเทศ และแนวทางการดำเนินการของต่างประเทศ พบว่า การจัดการขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนโดยการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนนั้นถือเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับ และปฏิบัติในหลายพื้นที่ เช่น ประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเยอรมัน (รณัน จุลชาติ, 2561) โดยยึดหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) และการกำจัดขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น มาตรการของสหรัฐอเมริกากำหนดให้ทุกรัฐนั้นออกกฎหมายให้มีแผนการลดขยะจากแหล่งกำเนิด การนำขยะไปใช้ใหม่ การเก็บรวบรวมขยะ การจัดการขยะ นำขยะไปใช้เป็นพลังงาน คบคุมถึงขยะ และให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นต้น (วิชัย โสสุวรรณจินดา, 2558) ซึ่งเป็นการดำเนินการภายในพื้นที่

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการศึกษาปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยนั้นจะต้องมีการแก้ไขปัญหาทั้งระบบแต่ต้องเกิดขึ้นภายในพื้นที่ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ปัญหาสำคัญของการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะนั้น คือ งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการเก็บ ขน และกำจัด ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ (1) การลดปริมาณขยะตั้งแต่

ต้น โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องของการจัดการขยะอย่างถูกต้อง และสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ของขยะ และส่งเสริมให้เกิดการคัดแยกขยะต้นทางให้ถูกต้องและครอบคลุมทุกพื้นที่ (2) การเก็บขนขยะ (กลางทาง) กำหนดตารางเก็บขยะแต่ละประเภทอย่างชัดเจน โดยแยกเก็บขยะตามประเภท เพื่อสร้างการรับรู้ต่อประชาชนเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ (3) การกำจัดขยะ (ปลายทาง) จัดตั้งพื้นที่สำหรับกำจัดขยะภายในพื้นที่โดยการนำนวัตกรรมมาต่อยอด/กำจัดขยะ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น กระบวนการผลิตน้ำมัน กระบวนการผลิตไฟฟ้า หรือสิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาในบริบทพื้นที่ที่ไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เพื่อนำผลการศึกษามาหาแนวทางการปฏิบัติ และออกแบบนโยบายแก้ไขปัญหามาให้ตรงต่อสถานการณ์จริงของบริบทชุมชน เนื่องจากในแต่ละชุมชนมีลักษณะทางสังคมในบริบทที่แตกต่างกัน ดังนั้น การนำนโยบายลงไปปฏิบัติในพื้นที่ย่อมมีความท้าทายที่ต่างกันไป และตัวนโยบายนั้นไม่ควรเป็นการเข้าไปเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของประชาชน แต่ควรจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของพื้นที่ที่ชนะการประกวด “จังหวัดสะอาด” ในแต่ละปี เพื่อออกแบบเกณฑ์การประเมินผล/ติดตามผลการดำเนินการของนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน นำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแก่หน่วยงานอื่นๆ และการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล/ติดตามผลที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). คู่มือ “การดำเนินงานลด คัดแยกขยะมูลฝอยภายในอาคารสำนักงาน” (พิมพ์ครั้งที่ 4). บริษัท ฮีธ จำกัด. สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER056/GENE RAL/DATA0000/00000587.PDF>.
- _____. (2564). รายงานประจำปี 2564. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/25879>.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2562). การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน (Community Based Solid Waste Management : CBM). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นจาก https://datacenter.deqp.go.th/media/images/9/F7/CBM_การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน_For_Web.pdf
- _____. (9 ตุลาคม 2562). ชุมชนปลอดขยะ บ้านป่าตึงงาม จ.ลำพูน. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=8KxtaT_BscM.
- กิตติ มีศิริ. (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเกิดไฟเระ 3,4,5 เขต พระโขนง กรุงเทพมหานคร [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เฉลิมพล ศรีภู. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการจัดการขยะชุมชน กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลกันจู้ อำเภอ บึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. ระบบฐานข้อมูลผลงานนักศึกษา NIDA Environment.
- ธวัลยา แจ่มศิริ. (2562). ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านเอื้ออาทรระยอง (วังหว่า) อำเภอ แกลง จังหวัดระยอง [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. ระบบ ฐานข้อมูลผลงานนักศึกษา NIDA Environment.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง (พิมพ์ครั้งที่ 2). สิริลักษณ์ การพิมพ์.

- น้ำเพชร ฉันทะวิบูลย์. (2559). การบริหารจัดการนโยบายการลดปริมาณมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชวิไลภรณ์ (ดาวเรือง อาจารย์คุณ). (2563). ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. *วารสารศิลปะการจัดการ*, 4(3), 764.
- รณัน จุลชาติ. (2561). แนวทางการจัดการและปลูกจิตสำนึกของคนเมืองในการคัดแยกขยะ. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- วนิดา เสริมเหลา และ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ. (2564). ถอดบทเรียนความสำเร็จจากการจัดการขยะของประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และไต้หวัน. *Journal of Modern Learning Development*, 6(1), 234-249.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2563). การอภิบาลพื้นฐานของความร่วมมือ: สภาวะสังคมไร้ศูนย์กลาง การแตกกระจายในระบบบริหารราชการแผ่นดิน และแสวงหาตัวแบบใหม่ในการขับเคลื่อนภารกิจของรัฐ. สถาบันพระปกเกล้า.
- วิชัย โสสุวรรณจินดา. (2558). มาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 11(2), 76-89.
- สุนทร อุไรสาย. (2564). ความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดลำพูน ระหว่างปี พ.ศ. 2560-2563 [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง].
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2551). นโยบายและการจัดการสิ่งแวดล้อม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Emerson, K., & Nabatchi, T. (2012). An Integrated Framework for Collaborative Governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22(1).

Data Availability Statement: The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

Conflicts of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

Publisher's Note: All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

Copyright: © 2023 by the authors. This is a fully open-access article distributed under the terms of the Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).